

Apolena Rychlíková POLITICKY ZRANITELNÁ TĚLA

„Emmanuel Macron ti trhá jídlo od úst,“ píše v knize *Kdo zabil mého otce* (přeložila Sára Vybíralová, Paseka 2021) francouzský spisovatel **Édouard Louis**. Ve svém literárním díle věnovaném otci, příslušníku dělnické třídy, tak reaguje na skutečnost, že Macronova vláda vzala pět eur ze sociálních dávek nejchudším Francouzům. „Jacques Chirac ti ničil střeva,“ píše jinde.

Louis je ve své obžalobě úpadku sociálního státu nesmlouvavý a přímý

Na pozadí vodopádu slov, jimiž se autor pokouší uchopit vlastní život i vztah s nejbližšími, vyvstává politika a její dopady na každodenní životy chudých lidí až bytostně a fyzicky. Louis je ve své obžalobě úpadku sociálního státu nesmlouvavý a přímý. Mluví o politických rozhodnutích, která fakticky ničí lidská těla.

Personifikace a konkretizace činů vzdálené a odcizené politické třídy a jejich provázanost se zranitelnými těly chudých pracujících zprvu působí tvrdě. Člověk to však po chvíli čtení pochopí a přijme. Francouzský spisovatel tím totiž přesně odhaluje nerovnost v přijímání odpovědnosti za to, co děláme. A snaží se tuto nerovnost narovnávat. V podobném duchu často mluví i v rozhovorech, kdy se ptá, proč je individuální odpovědnost tak často vyžadována pouze po chudých.

Ačkoli je Louisova kniha zasazená do francouzských realit, dá se promýšlet i v souvislosti s českým kontextem. Především dvě jména se v nedávné minulosti

stala synonymem pro „ničení životů“ ohrožených a strádajících tříd. Jedná se o Jaromíra Drábka a Miroslava Kalouska. Jimi navrhované a prosazované sociální nápady v podobě sKarty, veřejných prací či osekávání dávkového systému se promítly do kvality života stovek tisíc lidí. Ovlivnily je na každodenní bázi způsobem, který si člen politické třídy prostě nedokáže domyslet – především proto, že sám patří k nejzajištěnější společenské vrstvě a jen v minimu případů pocítí dopady vlastních sociálně represivních politik. Další příkladů – ať už se bavíme o „třikrát a dost“, nebo „bezdotkatkových zónach“ – je česká politika plná.

A právě v tom tkví síla Louisovy knihy: ukazuje, že rozhodnutí, která konají „tí nahore“, mají reálné dopady na ty, kteří mohou sami o sobě rozhodovat v mnohem menší míře. A přesto je po nich mnohem více vyžadována odpovědnost za vlastní chování než po politicích, kteří jen pro něco zvednou ruku a pak už se nemusí moc starat, co takový okamžik v životech lidí pod nimi způsobí.

Autorka je dokumentaristka a publicistka.

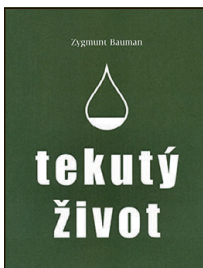

výběr salonu, knihy

Zygmunt Bauman: Tekutý život knihu vybral Jakub Šofar

Po válce a začátku padesátých let, kdy jako mladík působil v řadách polského Šboru vnitřní bezpečnosti, se Zygmunt Bauman (1925–2017) našel přesunul do akademické sféry a stal se uznávaným sociologem. V roce 1968 pak z Polska emigroval do Izraele a následně do Velké Británie. Ve své práci se věnoval především modernitě a globalizaci, speciálně „tekutosti“, jíž míní onu obecnou společenskou rezignaci na pevnost (na odolnost vůči vnějším silám). Víru v plasticitu, pružnost, tedy představu o rychlé a efektivní reakci, kritizoval z mnoha hledisek, viz knihy *Tekuté časy*, *Tekutá láska*, *Tekutý dohled* či *Tekutá modernita*... Z aktuálně česky vydané „tekuté“ práce aspoň větu: *Odpad je hlavní a pravděpodobně nejhojnější produkt tekuté moderní společnosti spotřebitelů; z průmyslových odvětví konzumní společnosti je produkce odpadu nejmohutnější a nejdolnější.*

Přeložil Daniel Korte. (Pulchra)

Matěj Lipavský: Genciána knihu vybral Miroslav Stuchlý

Genciána je druhou básnickou sbírkou absolventa AVU Matěje Lipavského. Výtvarníka v sobě autor nezapíe, v jeho verších je atmosféra dokreslována pomocí barev (*zlatavý chlad večerní řeky*), odstínů i světél (*na protějšku skále svítí břez jako nahé tělo*) a stejně jako jeho malby jsou obrazy, které tvoří ze slov, rozpité, bez jasných kontur, zaostřené spíše na výjevy všední, jejichž obyčejnost rozbíjí překvapivými spojeními a originálními obraznostmi. Nejsilnější je tam, kde se vrací do dětství (*vykloněný v síti mezi jabloněmi / vybělený na kost / plavčík na Pequodu / trávu čeril jsem jak zelenou vodu / a křičel / jako bych v dálce viděl zemi*) nebo tematicky propojuje básně do intimního rodinného vesmíru. Vztahy i významy jsou ovšem jen tušené a nedořečené. Navzdory civilnosti se do Lipavského poezie neproniká snadno, ale čtenáře, který se na ni dokáže naladit, jistě obohatí. (Host)

Upřímně o dospívání

Martina Jindrová jako Nessa v seriálu TBH

Martin Šraj

Lucia Kajánková vytvořila pro Českou televizi teenagerský seriál TBH, při jehož sledování se nebudou cítit trapně adolescenti ani dospělí. Po úspěšném uvedení na loňském ročníku festivalu Serial Killer, kde získal cenu pro nejlepší webový počín, má dnes TBH premiéru v rámci internetového vysílání ČT.

Zkratka TBH v online slangu znamená „to be honest“ neboli „upřímně“. Obvykle zahajuje či zakončuje sdělení konfesního charakteru, vyznačující se otevřeností, která nemusí být každému po chuti. Někdy se ovšem TBH používá v opačném významu, k zakrytí pravdy, a příslib upřímnosti zrazuje.

Mezi oběma významovými polohami oscilují kroky a výroky mladých hrdinů desetidílného dramatického seriálu z produkce České televize. Občas jsou k sobě bezohledně přímí, jindy jeden před druhým důležité pocity a myšlenky skrývá. Moc se jim nedaří odhadovat, kdy je lepší mluvit nebo konat, a kdy jen mlčet a empaticky naslouchat. Dospívání je v perspektivě autorky námětu, showrunnery a režisérky Lucii Kajánkové mimo jiné hledáním rovnováhy mezi ironií a vážností, angažovaností a pasivitou.

První z epizod, jejichž délka se pohybuje v rozmezí mezi deseti a sedmnácti minutami, začíná aktem svědčícím o fatální neschopnosti domýšlet vlastní skutky. Do jedné z brněnských středních škol vstupuje maskovaný střelec, děsí studenty, zapaluje petardy a střílí.

Chaos v budově gymnázia v přímém přenosu streamuje Mája. Neohrožená mladá žena si zakládá na své ekologické a feministické uvědomělosti i sofistikovaném slovníku, do něhož neironicky zařazuje akademické výrazy jako „objektifikovat“ nebo „heteronormativní“. Spolu se svou kamarádkou Nessou, nekorunovanou královnou večírků, a Nessiným přítelem Lukášem, který tápe, jestli jej přitahují holky, kluci, nebo obě pohlaví stejně, se zabarikádují v knihovně.

Díl rozkročený mezi akčním thrillerem a situační komedií graduje vpádem útočníka do místnosti. Místo masakru však přichází naplň úlevně, naplň našťavané zvolání: „Ty jsi kretén!“

Vychází najevo, že šlo jenom o „prank“, drsný kanadský žert Nessina bratra Tondy. Ačkoli sám svůj čin nemyslel vážně a střelil slepými náboji, reakce jeho spolužáků autentické byly. Jeden z nich vyděšeně vyskočil z okna, další si

odnesli psychické šrámy nebo poznání, kdo se v mezní situaci zachoval statečně a kdo zbaběle.

Do minulosti i do soukromí

Šokující incident, který v druhém plánu nechť zafungoval jako zkouška charakteru, je středobodem celého seriálu. Ostatní epizody, citlivě zpracovávající témata šikany, homofobie, sexuální identity nebo individuální zodpovědnosti, se k němu buď sbíhají, nebo na něj reagují. Nápaditě strukturované vyprávění přitom nesměruje pouze vpřed, ale vrací se také do minulosti, k příčinám neshod mezi sourozenci, partnery a spolužáky, které vyvrcholily útokem.

TBH oproti jiným gymnaziálním příběhům nepřístupuje k hrdinům zvnějšku, nevyužívá je k moralistnímu pojmenování problémů, jež trápí víc dospělě

Události jsou navíc od začátku nahlíženy z různých úhlů. Skoro každé epizodě dominuje hledisko určité postavy, což v kombinaci s preferencí blízkých záběrů s malou hloubkou ostrosti podtrhuje vzájemnou oddělenost hrdinů a jejich nezpůsobilost spolupracovat, tvořit kolektiv. Sehraní nejsou ani při florbalu, kterým jinak žije celá škola.

Mája a Nessa k sobě sice zásluhou bezprostředního hereckého projevu Martiny Czyžové a Martiny Jindrové strhávají více pozornosti, nelze však tvrdit, že by měly hlavní slovo napříč vyprávěním. Scenáristický tým, tvořený kromě Kajánkové šesticí dalších autorů a autorem z katedry scénaristiky a dramaturgie FAMU, tím rozbíjí tradiční hierarchické uspořádání školních tříd. V seriálu dostávají všichni klíčoví aktéři rovnocenný prostor k vyjádření.

Pohledy do soukromí jednotlivých postav ozřejmují, co motivovalo akce a výroky, které se zvenčí mohly jevit jako hloupé a iracionální. Zároveň vidíme, že o samotě teenageři jednají odlišně než mezi vrstevníky, před nimiž si na-

sazují masky a hrají předpokládané role.

Extrovertní Nessa je mimo kolektiv zádumčivá a marně hledá bezpečné útočiště. Štvou ji uzavřený bratr i neempatický otec a zvažuje, že se odstěhuje zpět za svou biologickou matkou. Potřebovala by obejmit, ale Lukáš na její vyznání lásky zareagoval dost nemaleně a dál se jí vzdaluje. Paralelně totiž začal randit se svým florbalovým spoluhráčem Pavlem. Spřízněnou duši se snaží najít taky Tonda. Jenže se při skajpování se svou milou uvolní víc, než by se na veřejnosti slušelo, a je natočen na mobil. Video se ve škole stává hitem.

Skutečné a virtuální

Ani ve společnosti nejlepších přátel nebo členů rodiny postavy neopouští obava, že pokud by byly naprosto upřímné, staly by se snadno zranitelnými. V důsledku tak zůstávají jejich potřeby nevyšlyšeny a slíby v nich pocit, že jim nikdo nerozumí.

Vedlejším produktem snahy vyhovět vnějším očekáváním je odvození vlastní hodnoty od názorů druhých. Vyčleňoval by se Tonda z kolektivu, i kdyby jej ostatní nezařadili mezi podivné outsidery? Opravdu Máje tolik záleží na tom, aby pro své přátele vytvářela „prostor, který bude safe“, nebo jen nechce ztratit pověst bojovnice hájící vždy ty správné hodnoty? Není Nessino sebevědomé střídání partnerů ve skutečnosti projevem úzkosti?

Podobně se můžeme ptát také v případě ostatních postav, tápajících, kam vlastně patří, co chtějí nebo komu mohou věřit ve společenství stejně neukotvených mladých lidí. Ve virtuálním prostředí nacházejí publikum, které je přijímá, ale toto zdvojení identit ještě víc znepráhledňuje realitu, v níž se snaží zorientovat. Nechtějí opustit jazyk ironických žertů, v němž je vše vsazené do uvozovek, ale přitom se dopouštějí zraňujícího jednání, jež vyžaduje schopnost zodpovídat za vlastní činy.

Tvůrci sledují své hrdiny s pochopením a bez soudů, ale jednoduchá řešení pro ně nemají. V závěru jsou sice některé konflikty urovnány, někdo provede sebereflexi a prozře, ale usmíření, které by urovnalo každou křivdu, nenastává. Poslední minuty v sobě mají znepokojivou ambivalenci.

Mimo škatulky

Když Mája v první epizodě vytváří taxonomii svých spolužáků, má jasno v tom, kdo patří do ja-

ké skupiny: kdo je namachrovaný florbalista, kdo narcistní krasavice, kdo přátelský gay. Trajektorie vyprávění je pak určena postupnou relativizací těchto škatulek, uvědomováním si, že žádná z nich nemůže člověka obsáhnout v jeho celistvosti.

Zásluhou přirozených, výborně vedených herců a scénáře promyšleně dávajícího nové informace jsou postavy vrstevnaté, nestereotypní a proměnlivé. Vztahy se přesklupují, vznikají nová spojení, agresora začínáme pod vlivem nových odhalení vnímat zároveň jako obět šikany. Černobílému dělení na kladné a záporné hrdiny se seriál vyhýbá.

Scenáristé čerpali z vlastních zkušeností, ale i z dotazníků, které pro ně vyplnili studenti a studentky středních škol. Autenticky působí zvolené lokace, slovník postav, bohatý na anglicismy a vulgarismy, jaké ve veřejnoprávní televizi před desátou neuslyšíte, i forma komunikace, odehrávající se z velké části na dálku a online.

Cílové divácké skupině vychází vstříc také krátká stopáž jednotlivých epizod, výrazné barvy odrážející náladu postav, svižný střih a dynamická kamera.

Seriál vzhledem k omezenému rozpočtu možná není stejně odvážný a formálně tak „cool“ jako současná americká nebo skandinávská tvorba pro mládež (*Hash-tag*, *Skam*, *Sexuální výchova*, *Euforie*), ale nijak za ní nezaostává v nuancovanosti, s jakou vykresluje svět dnešních teenagerů.

TBH oproti jiným gymnaziálním příběhům nepřístupuje k hrdinům zvnějšku, nevyužívá je k moralistnímu pojmenování problémů, jež trápí víc dospělě. Ostatní rodiče a učitelé ve vyprávění přítomni prakticky nejsou.

Mája, Luky, Nessa nebo Tonda procházejí fází osamostatňování, vědí, že se musejí naučit postavit za sebe i za druhé. Potřebují-li poradit, zeptají se kamarádky nebo googlu. I pokud by spoléhali na pomoc starších, nestabilní rodinné prostředí nebo trenér stylizující se do role dobrého kámoše jim příliš funkční oporu nenabízí.

Neznamená to ovšem, že seriál nemá dospělě čím oslovit. Naopak pro ně může být cenným vhlédem do životů jejich potomků, protože vyprávěcky svěžím způsobem, bez křečovitěho humoru a dějových klíšé vyjadřuje, jak obtížné je dosáhnout souladu s kolektivem i se sebou samým, když ještě pořádně nevíte, kdo jste.

Autor je filmový kritik.